

PAPER DETAILS

TITLE: Geleneksel Keçe ve Batik Teknikleri ile Deneysel Yüzey Olusumlari

AUTHORS: Gizem MENDI,Gülcan BATUR

PAGES: 159-172

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2805129>

Geleneksel Keçe ve Batık Teknikleri ile Deneysel Yüzey Oluşumları

Experimental Surface Formations with Traditional Felt and Batik Techniques

Gizem Mendi, Y.L, *Tekstil ve Moda Tasarımı ASD, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi*, ORCID: 0000-0003-4184-9097
Gülcan Batur, *Moda Giyim Tasarımı Bölümü, Dokuz Eylül Üniversitesi*, ORCID: 0000-0002-4517-4325

Özet

Bu çalışmada iki farklı geleneksel tekstil tekniği kullanılarak *mix media* (karışık teknik) olarak tanımlanan farklı teknik ve malzemelerin bir araya gelmesiyle bütünleşen deneysel tekstil yüzeyleri oluşturulmuştur. Karışık teknik (mix media) farklı disiplinlere ait parçaların birleştirilmesi ile özdeşleşmektedir. Yapılan çalışmada geleneksel tekstil tekniklerinden dokusuz (nonwoven) bir yüzey olan keçe ve rezerve boyama desenlendirme yöntemlerinden batık (wax-resist) kullanılmıştır. Keçe ıslak ve kuru olmak üzere iki farklı teknik ile uygulanmakta ve genellikle yüzey oluşturmada tercih edilmektedir. Batık ise doğal maddelerle yüzeyi kapatma rezerve etme (boyama-desenlendirme) yöntemidir. Geleneksel tekstil teknikleri farklı kıta ve kültürlerde yüzyıllar boyunca geleneksel yöntemlerle uygulanmış kültürel miras değeri taşıyan sanatsal üretimlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu makalede yapılan deneysel çalışmalarda geleneksel iki farklı tekstil tekniğini bir yüzeyde birleştirmenin meydana getirebileceği çeşitli olasılıklar üzerinde durularak yaratıcı, yenilikçi ve deneysel tekstil yüzeyi araştırmaları hedeflenmiştir. Proje kapsamında oluşturulan farklı dokulara sahip deneysel çalışmalar, üretim ve uygulama yöntemleriyle birlikte detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Karışık teknik (miks-media), keçe, batık, geleneksel tekstil teknikleri.

Akademik Disiplin(ler)/alan(lar): Tekstil ve moda tasarımı, lif sanatı.

Abstract

In this research, experimental textile surfaces that are integrated with the combination of different techniques and materials, defined as *mix media*, were created by using two different traditional textile techniques. Mixed technique (mix media) is identified with combining pieces from different disciplines. In the study, *felt*, which is a nonwoven surface from traditional textile techniques, and *batik* (wax-resist) from reserved dyeing patterning methods were used. Felt is applied with two different techniques, wet and dry, and is generally preferred for surface formation. Batik, on the other hand, is a method of covering the surface with natural materials and reserving (painting-patterning). Traditional textile techniques have emerged as a result of artistic productions that have cultural heritage value, which have been applied with traditional methods for centuries in different continents and cultures. In the experimental studies carried out in this article, creative, innovative and experimental textile surface researches are proposed by emphasizing the various possibilities that can be created by combining two different traditional textile techniques on one surface. Experimental studies with different textures created within the scope of the project are presented in detail, together with their production and application methods.

Keywords: Mixed technique (mix-media), felt, batik, traditional textile techniques.

Academical Disciplines/fields: Textile and fashion design, fiber art.

- Sorumlu Yazar:** Gizem Mendi.
- Adres:** Dokuz Eylül Üniversitesi, Tınaztepe Yerleşkesi, Adatepe Mah. Doğuş Cad. No:09, 35390 Buca, İzmir.
- e-posta:** gizemendi@gmail.com
- ORCID:** 0000-0003-4184-9097
- Çevrimiçi yayın tarihi:** 23.06.2023
- doi:** 10.17484/yedi.1212684

Geliş tarihi: 30.11.2022 / Kabul tarihi: 24.05.2023

1. Giriş

Tekstil teknikleri dünyanın farklı coğrafyalarında geleneksel yöntemlerle yüzyıllardır uygulanmaktadır. Bu araştırmada geleneksel tekstil tekniklerinden dokusuz bir yüzey olan *keçe* ve rezerve yöntemlerinden *batik* (*wax-resist*) karışık (*mix media*) teknik uygulanarak irdelenmiştir.

Mix Media (karışık teknik) olarak bilinen tekstil kavramı aynı çalışma üzerinde farklı teknik ve malzemelerin bir arada kullanılması olarak nitelendirilmektedir. *Mix media* kavramı; geleneksel tekstil teknikleri geçmişten günümüze kadar varlığını sürdürmekte ve dünya ile paralel bir şekilde sanat dünyasını yansıtmaktadır. “Birçok sanatçı tarafından tercih edilen *mix media* tekniği sanatçının kişisel seçimi ve tercihinine göre şekillendiği için bu süreçte kullanılan malzeme ve teknik çeşitliliğini sınıflandırabilmek pek mümkün değildir” (Arabalı Koşar, 2016, s. 139).

Keçe; yün liflerinin, pulcuklu fiziksel yapısı sayesinde ısı, sıcaklık ve alkali ortam, basınç ile birbirine kenetlenmesi sonucunda oluşan dokusuz bir tekstil yüzeyidir. Geleneksel yün keçe tarihin bilinen en eski tekstil yüzeyi olarak kabul edilmekte ve protein(hayvansal) esaslı lif grubunda yer almaktadır. Keçe lif özellikleri sebebiyle giyinme, örtünme, barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanmasında kullanılan temel tekstil ürünü olmuştur. Bu çalışmada keçe ile rezerve batik tekniği kullanılmıştır. Batik, doğal maddelerle kapatma işlemi uygulanarak oluşturulan Asya kökenli bir rezerve boyama-desenlendirme yöntemi olarak tanımlanmaktadır.

Çalışma kapsamında, geleneksel tekstil tekniklerinden; tepme keçe, nuno keçe ve iğneleme keçe olmak üzere 3 farklı yöntem kullanılmıştır. Deneysel tekstil yüzeyleri oluşturulurken doğal kökenli hammaddeler seçilmiştir. Tepme keçe ve nuno keçe tekniği uygulanarak 2 farklı tekstil yüzeyi oluşturulmuştur. Oluşturulan keçe yüzey üzerine farklı bir yöntem olarak doğal maddelerle yüzey kapatma rezerve batik (boyama-desenlendirme) tekniği uygulanmıştır. Keçe yüzey üzerine uygulanacak olan desen doğrultusunda rezerve maddesi hazırlanarak yüzey kapatılarak (rezerve edilerek) diğer alanlar boyarmadde yardımıyla renklendirilmektedir. Boyama-desenlendirme işlemi tamamlanmış olan keçe yüzey üzerinden rezerve maddeleri uzaklaştırılarak iğneleme keçe tekniği ile 3 boyutlu etkiler kazandırılmış ve deneysel tekstil yüzeyleri oluşturulmuştur.

1.1. Geleneksel Tekstil Teknikleri

Geçmişten günümüze köprü görevi üstlenen geleneksel tekstiller bize çeşitli örnekler sunmaktadır. Sanat-zanaat’ in bir araya gelmesiyle değer kazanan geleneksel tekstiller, zamana bağlı olarak gelişim göstermiş ve kültür varlığı halini almıştır.

Gürcüm ve Öztürk’e (2020, s. 244-251) göre: “Toplumun bir iletişim aracı olarak görülen yöresel ve etno-kültürel yapıyı yansıtan geleneksel tekstiller desen, teknik ve malzeme zenginliğiyle önemli bir yere sahiptir”.

“Geleneksel sanatlar, bir milletin kültürünü ifade eden en önemli belgedir. İnsanların giyinme örtünme süslenme ve korunma gibi ihtiyaçlarını gidermek için çeşitli araçlar ve doğal hammaddeler kullanılarak farklı tekniklerle geleneksel tekstil ürünleri yapılmıştır” (Akpınarlı vd., 2003, s. 78). Gelenekten geleceğe aktarılan geleneksel tekstil teknik ve ürünleri somut olmayan kültürel miras listesinde yerini almaktadır. Kültürel miras; geleneklerin çeşitliliği ve devamlılığı için nesilden nesile aktarılan maddi ve manevi kültür değeri olarak tanımlanabilmektedir. “Somut Olmayan Kültürel Miras kavramı, 2003 yılında UNESCO’nun Genel Kurulu’nda kabul edilmesi ile uluslararası alanda sonrasında ise 2006 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde kabul edilen kanunla ülkemizin sözleşmeye taraf olmasıyla gündeme giren bir konu olarak dikkat çekmektedir” (Arioğlu ve Aydoğdu Atasoy, 2015, s. 113).

1.2. Keçe

Keçe dokusuz bir tekstil yüzeyidir. Keçenin ilk kez nerede ve nasıl yapıldığı, hangi alanda kullanıldığına dair net bilgilere ulaşılamamaktadır. Hayvancılık ile geçinen konar-göçer toplumun bir ürünü olan yünün hayvan postlarından sonra kullanılan ilk lif olduğu düşünülmektedir. Tarihin bilinen en eski tekstil yüzeyi olarak en baş sıralarda yer alan keçe kültürel miras değeri taşımaktadır.

Begic’e (2014, s. 3) göre; Geleneksel Türk El Sanatları tarihsel süreç içerisinde Türklerin, geleneksel yapıda her türlü maddi ürünün yapımında gösterdiği faaliyet olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda geleneksel ve kültürel öğeleri bünyesinde barındıran keçecilik sanatı da geleneksel el sanatlarının arasında yer almaktadır.

Keçe; yün liflerinin, sahip olduğu pulcuklu fiziksel yapı sayesinde uygulanan ısı, sıcaklık, alkali ortam ve basınç ile birbirine kenetlenmesiyle oluşan dokusuz bir tekstil yüzeyidir. Dokusuz bir yüzey olan keçenin ham maddesi koyundan elde edilen yündür. “Yün lifi protein yapıda olup keratinden meydana gelmektedir. Bu keratin yapısı yün lifinin fiziksel ve mekanik özelliklerine katkıda bulunmaktadır” (Akça vd., 2008, s. 4-8). Yün lifi mikroskop ile incelendiğinde Epiderm, Korteks, Medula olmak üzere üç tabaka içermektedir.

“Epidermis birbiriyle örtüşen, balık pulları gibi üst üste çapraz dizilmiş pulları içermektedir. Bu özellik liflerin keçeleşmesini mümkün kılmaktadır. Korteks, lifin merkezinden çıkan iğ şekilli hücreler dizisidir. Bu da yün lifinin mukavemetini ve elastikiyetini sağlar. Medula, canlı lifin merkezidir” (Acar, 2010, s. 10).

Yün lifinin sahip olduğu fiziksel ve kimyasal yapı incelendiğinde ise; nefes alabilirlik, güç tutuşurluk, kir-su iticiliği, esneklik, ısıyı iyi tutma ve hatta soğurma, nem tutuculuk, buruşmazlık, keçeleşme gibi üstün özellikleri ile kullanıcıya konfor sağladığı görülmektedir. Yünün sıcak ve soğuk hava koşullarına karşı vücut ısınısını dengelemek, korunmak ve barınmak gibi insani ihtiyaçlar için yaygın olarak kullanıldığı gözlemlenmektedir. Yün; en alt lifinden en üst lifine kadar birçok alanda farklı üretim şekilleriyle birlikte kullanılması sayesinde geniş bir ürün çeşitliliği göstermiştir.

Geçmişten günümüze her dönemde kullanılan keçe farklı yöntemlerle birleştirilerek güncelliğini korumuş, böylece hayatımızın her döneminde yerini almıştır.

1.3. Geleneksel Tepme Keçe Tekniği

Geleneksel keçe yapım yöntemlerinin başında ıslak keçe yapım yöntemlerinden biri olan tepme keçe yer almaktadır. Geleneksel tepme keçe yüzyıllardır aynı uygulama yöntemi ile tekrarlanmakta zanaat ve sanatı bir noktada buluşturmaktadır. Tepme keçe uygulamalarında basit el araç gereçleriyle zaman ve emek gerektiren yöntemlere ek günümüz teknolojisiyle hallaç (yün atımı) ve keçe tepme makinelerinin geliştirilmesi gerek zaman gerekse maddi açıdan keçeğe büyük bir ivme kazandırmıştır.

“Günümüzde tepme keçe yapımı için yay, tokmak veya hallaç makinesi, hasır örtü, keçe tepme makinesi, kalıpgaç, makas, sepki (çubuk), buhar kazanı, halat, süpürge, makas, su kabı, terazi, boya kazanı ve ocak olmak üzere on altı adet araca ihtiyaç vardır” (Çeliker, 2011, s. 7).

Tepme keçe yapımında genellikle koyun yünü kullanılmakta; yün hazırlama, desen hazırlama, saçma ve sarma, tepme ve pişirme (keçeleştirme), bitirme işlemleri (yıkama ve kurutma) olmak üzere 5 aşamadan oluşmaktadır. Tepme keçe ürünleri desensiz ve desenli olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Desenli tepme keçe ile desensiz tepme keçenin üretim aşamalarının sıralaması birebir aynıdır. Desenli tepme keçenin desensizden tek farklı desen hazırlama işlemi olmasıdır.

Geleneksel tepme keçe uygulama yöntemi; ilk olarak temizlenmiş lif halinde olan yünler hasır yüzey üzerine yerleştirilir. Yerleştirilen yünlerin üzerine el veya araç (çubuk) yardımıyla homojen şekilde kat kat yün lifleri atılarak ılık sabunlu su ile ıslatılır ve kenarları düzeltilir. Islatılan yünler hasırla birlikte sarılarak rulo haline getirilir ve rulonun etrafından ipler sıkıca bağlanarak tepme işlemi için hazır duruma getirilir. Adından da anlaşılacağı üzere tepme keçe ayakla yuvarlanarak (tepilerek) veya keçe tepme makinalarında dövülerek gerçekleştirilebilmektedir. Tepme işlemi 40- 45 dakika kadar sürmektedir. Ardından rulo tekrar açılarak kontrol edilir. Keçeleşme tam anlamıyla gerçekleşmeden düzeltmeler yapılarak tekrar rulo yapıp, tepme işlemine devam edilir. Geleneksel yöntemlerle makine kullanılmadan yapılan tepme keçe yapım pişirme işleminde ise sıcak su ve sabun kullanılarak keçe rulo haline getirilir. Rulo hale getirilen keçe her yönden defalarca yuvarlanarak basınç uygulanır ve sürtünmenin etkisiyle yavaş yavaş keçeleşme işlemi gerçekleşir. Son olarak bitim işleminde bol su ile durulanarak sabun keçeden uzaklaştırılır. Keçenin yüzey görünümünün düzelmesi için tokaç (ahşap araç) adı verilen alet ile vurularak düzeltilir ve kurumaya bırakılarak tepme keçe işlemi sonlandırılır (ekitap, t.y.).

1.4. Nuno Keçe Tekniği

Nuno kelimesi Japon dilinde *dokuma malzemesi* anlamına gelmektedir. Nuno keçe hafif, ince tutumda keçe elde etmek için farklı malzeme ve teknik arayışlar, deneysel uygulamalar sonucunda meydana gelmiştir. Nuno keçe yapımında doğal liflerden dokunmuş seyrek yapıda kumaşlar tercih edilmektedir. Nuno keçenin uygulama aşamaları neredeyse tepme keçe ile aynıdır. Aralarındaki tek fark keçeleşmeye bir kumaşın dâhil edilmesidir (White, 2007, s. 210).

Nuno keçe uygulama yöntemi; nuno keçe yapımında kullanılan kumaş yüzeylerindeyse ipek, ipek şifon, kırışık ipek, organze ipek, ince pamuklu muslin, ince pamuklu vual gibi doğal içerikli ve seyrek yapılı kumaşlar tercih edilmeye özen gösterilmektedir. Yün olarak ise genellikle merinos koyun yünü tercih edilmektedir. Öncelikle zemine baloncuklu naylon ve hasır yaygı üzerine kumaş serilir, ardından yün lifleri kumaşın üzerine desen doğrultusunda yerleştirilir. Tercihe göre ön ve arka olmak üzere kumaşın her iki yüzüne de yün serimi yapıp kumaş araya sıkıştırılabilir. Daha sonra ılık su ve sabun ile alkali ortam oluşturularak homojen bir şekilde yüzey ıslatılır. Kumaş ve yün yeteri kadar ıslandıktan sonra tekrar baloncuklu naylon serilerek kumaş rulo haline getirilir. Kumaş ve yün birbirine kenetlenip keçeleşene kadar yuvarlama işlemine devam edilir.

Kumaşlara yün takviyesi yaparak nuno keçe tekniğiyle drape, büzgü gibi işlemlerle giysi biçimlendirmek, bu tekniğin tasarımıda sağladığı yenilikçi bir çözümlemedir. Bununla birlikte çeşitli tasarımcılar günümüz konfeksiyon anlayışıyla kalıplama ve dikişle de nuno keçe kumaşlardan giysiler üretmektedir” (Acar, 2010, s. 70).

Nuno keçede kullanılan yün keçe yüzeyin başarısını, tercih edilen kumaş ise yüzeyin görünümünü etkilemektedir. Malzeme seçimi ile ürünün dokusal yapısı ve kalitesi değişkenlik gösterebilir.

1.5. İğneleme Keçe Tekniği

İğneleme keçe tekniği su ve sabun kullanılmadan uygulanan kuru keçeleştirme yöntemidir. İğneleme keçe yapım yönteminde gerekli olan malzemeler keçe iğnesi, fırça aparatı ve yündür. Keçe iğneleme yüzeye hem 3 boyut hem de 2 boyut kazandıran bir tekniktir.

İğneleme keçe uygulama yöntemi; hayvansal lif grubunda yer alan yün lifinin pulcuklu yapısı kuru halde bile keçeleşme konusunda büyük başarı göstermektedir. Uygulamalarda taranmış ve birbirinden ayrılmış lifler tercih üzerine keçe yüzey, fırça veya sünger üzerine serilir. Çentikli keçe iğnesi; yüzeye girip çıkarak manuel olarak yün liflerini sıkıştırmakta ve birbirine kaynaştırarak keçeleştirilmektedir. İğneleme keçe yönteminde farklı iğne uçları kullanılarak keçeye boyut kazandırılmaktadır.

“Çentikli uçların uzunluğu yüzeyde oluşturulmak istenen alanın girinti yoğunluklarına göre değişkenlik göstermektedir. Keçe iğneleme tekniği ile yaratılan nesneler düz olabileceği gibi hacimli de olabilirler” (Arabalı Koşar, 2019, s. 87-88).

1.6. Batik

Batik tekniği uygulandığı her kıta ve kültüre ait karakteristik özellikleri bünyesinde barındırması ile dünya çapında etki yaratmış ve batik sanatına popülerlik kazandırmıştır. Batik kendine özgü araç-gereçleri olan, uygulama aşamasında büyük bir özen ve sabır isteyen çok özel bir tekstil boyama ve desenlendirme sanatıdır. Batik; tekstil teknikleri içerisinde yer alan bir rezerve boyama yöntemidir. Tekstil teknikleri arasında yer alan ve geleneksel yöntemlerle uygulanan batik sanatının tarihsel sürecine bakıldığında ise ilk kaynağıyla ilgili kesin verilere ulaşılamamaktadır.

Diğer rezerve yöntemlerinin aksine bu yöntemde doğal kaynaklı hammaddelerle kapama işlemi uygulanır. Doğal kaynaklı kapama yöntemiyle oluşturulan rezerve ise; neme dayanıklı doğal içerikli madde ile yüzeyi kapatma geçirgenliği engelleme yöntemidir. Bu çalışmada ise doğal maddelerle rezerve batik tekniği tercih edilmiştir (Ercivan Batur, 2017, s. 94).

“Batik, 2 Ekim 2009 tarihinde UNESCO tarafından kültürel miras olarak ödüllendirilmiş ve sonrasında batik endüstrisinin gelişimini önemli ölçüde etkilemiştir” (Steelyana, 2012, s. 3).

Geleneksel batik sanatına kültürel farkındalık oluşturmak adına çeşitli platformlarla destek verilerek teşvik edilmiştir. *The Batik Guild* platformu batik sanat ve sanatçıları ile ön plana çıkmaya devam etmektedir.

1.7. Batik Tekniği

Batik rezerve (wax resist) tekniğinde; rezerve maddesi olarak balmumu, parafin ve reçine kullanılmaktadır. Batik tekniğinde kullanılan yardımcı aletler ise çeşitli şekillerde gruplandırılabilir. Bu gruplar; *Tjanting/Canting*, *Tjamp/Cup*, *Waxwriter*, *Brush* batik, *Stencil* batik olmak üzere 5’e ayrılmaktadır.

Tjanting/Canting (mumlama kalemi-mum kepçesi ile batik tekniği), *Tjamp/Cup* (printing block batik) /mum baskı kalıbı ile batik tekniği, *Waxwriter* (balmumu yazıcısı ile batik tekniği), *Brush* batik (fırça ile batik tekniği), *Stencil* batik (Şablon ile batik tekniği) olmak üzere istenmeyen alanları kapatmak için sıcak rezerve maddesini kumaşa aktaran yardımcı aletlerdir. (Aydoğan ve Oyman, 2019; 22)

Geleneksel batik uygulamalarında, canting aletiyle yapılan batikler çok uzun zaman ve emek gerektirdiğinden üretimi hızlandırma çabaları sonuç göstererek 19. yüzyıl ortalarında Java'da Tjamp/Cup adı verilen bakır kalıplar kullanılmıştır. Java buluşu olan bu bakır kaplar batik uygulamalarda büyük bir devrim yaratmıştır. Tjamp/Cup (*printing block batik*) batik üretimini hızlandırmak amacıyla kullanılmış bir yardımcı alettir. Tekstil el baskıcılığından etkilenerek ortaya çıkan bakır kalıplar aslında ahşap kalıp baskıların bir yansımasıdır.

Rezerve maddesinin hazırlanması aşamasında balmumu, $\frac{1}{2}$ oranında parafin ve reçine benmari usulü ısıtılarak eritilmektedir. Batik uygulaması yapılan kumaş, yıkanarak apresi yok edilir, daha sonra kumaş yüzeyine belirlenen desen doğrultusunda boya alması istenmeyen alanlar rezerve maddesi ile kapatılarak boyama işlemi yapılır. Rezerve maddesi balmumu ve parafin karışımı olduğundan boyaya batırıldığında erimemesi için ılık veya soğuk boya banyoları kullanılmalıdır. Ayrıca desen birden çok renge sahipse, boyarken en açık renkten başlanmakta ve en koyu renge kadar aynı işlem tekrarlanmaktadır. Her boyama renginden sonra sıradaki boyanın, bir önceki renkle karıştığında ortaya çıkılabilecek ikinci veya üçüncü rengin çok iyi belirlenmesi gerekmektedir. Her bir boyama işleminden sonra tekrarlanan rezerve maddesi yüzeyde bir katman oluşturmakta ve yüzey tamamen rezerve maddesiyle kaplanmaktadır. Eğer desen üzerinde çatlak mermer etkileri isteniyorsa rezerve maddesi fiziksel yöntemle kırılarak tekrar boyanmakta ve kırılan çatlaklardan yüzeye geçen boyayla benzersiz kırık efektler elde edilmektedir. Kurumaya bırakılan kumaşın üzerinden rezerve maddeleri ya kaynatılarak ya da ütü ile eritilerek veya yağ çözücü kimyasallar kullanılarak uzaklaştırılabilmektedir. Ayrıca kırılma etkilerinin daha yoğun olması isteniyorsa rezerve maddesindeki parafin oranı artırılmalıdır.

Uygulanan desen aynı olsa bile ele bağlı uygulamanın özellikleriyle ilişkilendirildiğinde aynı kırılma etkilerinin tekrar elde edilmesinin imkânsız olması her çalışmanın özgünlüğünü ortaya çıkartmaktadır.

2. Deneysel Çalışmalar

Yapılan deneysel uygulamalarda tepme keçeye ek olarak, nuno keçe üzerine denemeler yapılmış farklı etkiler elde edilmiş ve avantajlı-dezavantajlı durumlar tespit edilerek ilerlenmiştir. Denemelerde özellikle batik tekniğine farklı bir karakter kazandıran mermer etkileri üzerine yoğunlaşmıştır.

2.1. Materyal ve Yöntem

Kumaş

Çalışmada seyrek dokulu 64 g/m^2 ağırlığında bez ayağı dokuma %100 pamuklu kumaş kullanılmıştır.

Lifler

Yün lifi kullanılmıştır. Yün çeşitlerinden ise merinos ve koyun yünü tercih edilmiştir.

Boyalar

Toz kumaş boya ve asit boya kullanılmıştır. Toz kumaş boyalarda Dylon marka, asit boyalarda ise Dystar marka Isolan toz boya tercih edilmiştir.

Rezerve Maddesi

Rezerve maddesi olarak sadece balmumu ve parafin kullanılmıştır.

Cihaz ve Malzemeler

Hassas terazi, büyük boy ve küçük boy çelik tencere, fırça, ocak, naylon torba, balonlu naylon (patpat), eldiven, tahta sopa, plastik kap, rende, bambu servis, paket lastiği, ütü, havlu kâğıt kullanılmıştır.

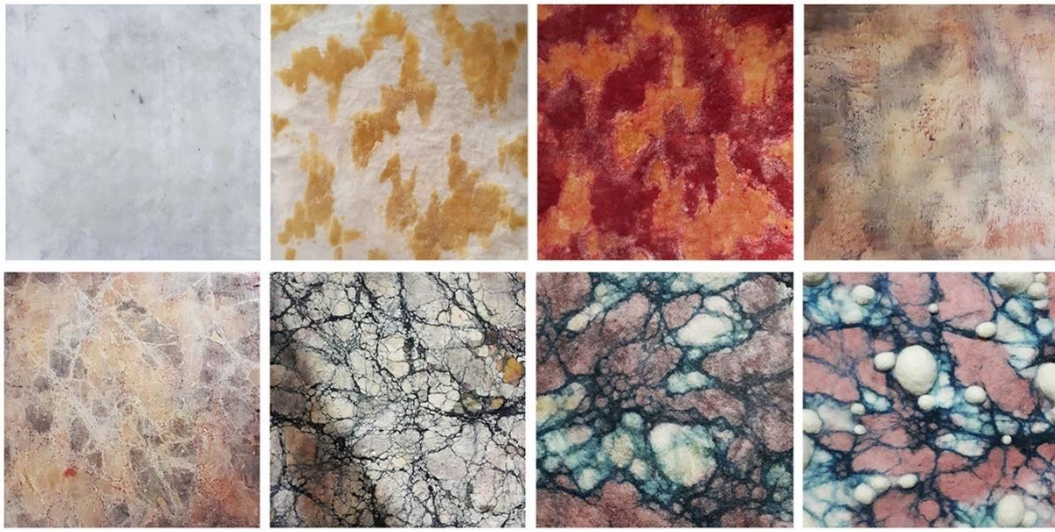
Yöntem

Tepme keçe, nuno keçe, iğne keçe ve batik tekniği uygulanmıştır.

2.2. Deneme 1

Geleneksel tepme keçe yapım yöntemiyle $35 \times 35 \text{ cm}$ kare formunda bir tekstil yüzeyi oluşturulmuştur. Keçenin üzerine ise rezerve batik tekniği uygulanarak deneysel yüzey çalışmaları hedeflenmiştir. Rezerve maddesi olarak 190 g parafin ve 28 g balmumu kullanılmıştır. Keçenin yüzey geçirgenliği düşük olduğundan rezerve maddesi ön ve arka yüzeye uygulanarak rezerve edilmiş boya geçirgenliği engellenmiştir (Pamuklu kumaşın yapısal özellikleriyle keçe yüzeyin yapısal özellikleri farklılık gösterdiğinden kullanılan rezerve maddesi normal kullanım oranının 2-3 katına çıkmaktadır). Boyama işlemi için Dylon marka 50 g toz kumaş

boyası içerisine 250 mL sıcak su ve 10 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ardından 28 °C 'de boyama işlemi gerçekleştirilmiştir (ılık şekilde boyama yapılmasının nedeni rezerve maddelerinin erimesini engellemektir). Boyamanın ardından keçe kurumaya bırakılmış tamamen kurduğundan emin olduktan sonra kırılma oranını arttırmak için rezerve maddesine 30-40 g daha parafin eklenmiş ve eridikten sonra tüm yüzey rezerve maddesiyle kapatılmıştır (Mermer/kırılma efektini arttırmak için ekstra parafin eklenmiştir). Tamamen rezerve maddesiyle kaplanmış olan keçe fiziksel müdahaleyle kırılarak aralardan boya geçirgenliği sağlanmıştır. Aynı oranlarda farklı renkte boya hazırlanmış ve keçe son kez boyanmıştır. 2-3 gün tam kuruma sağlandıktan sonra keçe yüzey üzerine emilim sağlaması için atık kumaş parçası serilmiştir. Keçenin üzerindeki rezerve maddesi buharsız ütü'nün sıcaklığı ile kumaşa geçerek yüzeyden uzaklaştırılmış ve işlem tamamlanmıştır. Son olarak yüzeyde 3 boyutlu etkiler elde etmek için ise; İğneleme keçe tekniği uygulanmış çalışmaya boyut kazandırılmıştır (Görsel 1). Avantaj; ilk deneme olmasına rağmen boya ve rezerve oranları çok dengelenmiş ve keçenin inceliğiyle rezerve maddesinin yoğunluğunun doğru orantılı olduğu gözlemlenmiştir. Dezavantaj; ilk tepme keçe denemesinde yün serme işlemi homojen yapılamadığından bazı bölgeler daha seyrek bazı bölgeler ise daha yoğun gözükmemektedir. Seyrek alanlar yüzeyin deforme olmasına sebebiyet vermiştir. Bu nedenle dağılımın homojen olmasına dikkat edilmelidir.

Görsel 1. Deneme 1, Tepme keçe tekniği, Rezerve batık tekniği (boyama, kaplama, kırma işlemi), 35x35 cm, © Gizem Mendi, 2021.

2.3. Deneme 2

Tepme keçe tekniği kullanılarak 20x25 cm ölçülerinde dikdörtgen formda keçe yüzey oluşturulmuştur. Rezerve maddesi için; 35 g balmumu 68 g parafin kullanılmıştır. Boyama işlemi için 250 mL sıcak su içerisine 20 g Dylon marka kumaş boyası ve 12 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 32° C soğuk boyama yapılmıştır. Kırık etkilerin daha belirgin olması için 200 mL sıcak su içerisine siyah renkte 40 g asit boya ve 5 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 37 °C 'de boyama işlemi uygulanarak kurumaya bırakılmıştır. Son olarak kuruyan keçe yüzey üzerine atık kumaş parçası serilerek ütü yardımıyla rezerve maddesi uzaklaştırılmıştır (2.3. Deneme 2). Bu deneme de balmumu oranı arttırılarak hangi sonuçlar elde edileceği üzerinde durulmuş ve balmumu oranının kırılmayı ne derece etkilediği gözlemlenmiştir. Kırılma istenmeyen çalışmalarda balmumu oranının yüksek tutulması gerektiği irdelenmiştir.

2.4. Deneme 3

Tepme keçe tekniği kullanılarak 12x22 cm ölçülerinde dikdörtgen formda keçe yüzey oluşturulmuştur. Rezerve maddesi için; 25 g balmumu 75 g parafin kullanılmıştır. Boyama işlemi için 200 mL sıcak su içerisine 30 g Dylon marka kumaş boyası ve 20 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 30 °C soğuk boyama yapılmıştır. Kırık etkilerin daha belirgin olması için 150 mL sıcak su içerisine siyah renkte 50 g asit boya ve 7 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 29 °C 'de boyama işlemi yapılmış kurumaya bırakılmıştır. Son olarak kuruyan keçe yüzey üzerine atık kumaş parçası serilerek ütü yardımıyla rezerve maddesi uzaklaştırılmıştır (2.4. Deneme 3). Avantaj; boya ve su oranları iyi dengelendiği için boyama- renk başarılı sonuç vermiştir. Dezavantaj; balmumu oranı yine yüksek gelmiş ve mermer etkilerinin önüne geçmiştir.

2.5. Deneme 4

Tepme keçe tekniği kullanılarak 15x23 cm ölçülerinde dikdörtgen formda keçe yüzey oluşturulmuştur. Rezerve maddesi için; 18 g balmumu 40 g parafin kullanılmıştır. Boyama işlemi için 250 mL sıcak su içerisine 20 g Dylon marka kumaş boyası ve 5 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 28 °C soğuk boyama yapılmıştır. Kırık etkilerin daha belirgin olması için siyah renkte 20 g asit boya 150 mL sıcak su içerisine 5 g tuz eklenerek çözünür hale getirilmiş ve 34 °C 'de boyama işlemi uygulanıp kurumaya bırakılmıştır. Son olarak kuruyan keçe yüzey üzerine atık kumaş parçası serilerek ütü yardımıyla rezerve maddesi uzaklaştırılmıştır (2.5. Deneme 4). Avantaj; kırılma istenmeyen yüzeylerde balmumu oranının yüksek tutulması durumunda başarılı sonuç verdiği gözlemlenmiştir. Dezavantaj; balmumu oranı artırıldığı için kırılma gerçekleşmemiş ve mermer etkileri elde edilememiştir.

2.6. Deneme 5

Nuno keçe uygulama aşamaları doğrultusunda 11x18 cm ölçülerinde dikdörtgen formda nuno keçe oluşturulmuştur. Çalışmada seyrek dokulu 64 g/m² ağırlığında bez ayağı dokuma %100 pamuklu kumaş kullanılmıştır. Rezerve maddesi için; 12 g balmumu 68 g parafin kullanılmıştır. Yüzeyi tamamen rezerve maddesi ile kapatma işlemi yapılmadan kırılma etkileri elde etmenin mümkün olduğu bir önceki çalışmada deneyimlenmiş ve emin olmak adına tekrar edilmiştir. Ön ve arka olmak üzere belirli alanlar rezerve maddesi ile kapatılmış sonrasında fiziksel müdahaleyle kırılmış ve tek renk boyama yapılmıştır. Boyama işlemi için 200 mL sıcak su içerisine 50 g Dylon marka kumaş boyası ve 17 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 27 °C 'de boyama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kurumaya bırakılan keçe yüzey üzerine atık kumaş parçası serilerek ütü yardımıyla rezerve maddesi uzaklaştırılmıştır (2.6. Deneme 5). Avantaj; arka yüzey pamuklu kumaş ön yüzey keçe olduğu için arka yüzey daha koyu bir renk almış ve keçeye oranla renk tutumu daha yüksek sonuç vermiştir. Rezerve maddesi iyi dengelenmiş ve tek renk boyamanın da başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Dezavantaj; yüzeyi tam kapatmadan bölgesel rezerve ile yapılan kırılma işlemi 1-2 renkten daha fazla kullanım için uygun bir yöntem olmadığı düşünülmekte ve deneyimlenmektedir.

2.7. Deneme 6

Nuno keçe uygulama aşamaları doğrultusunda 10x17 cm ölçülerinde dikdörtgen formda nuno keçe oluşturulmuştur. Çalışmada seyrek dokulu 64 g/m² ağırlığında bez ayağı dokuma %100 pamuklu kumaş kullanılmıştır. Rezerve maddesi için; 15 g balmumu 82 g parafin kullanılmıştır. Yüzeyi tamamen rezerve maddesi ile kapatma işlemi yapılmadan kırılma etkileri elde etmenin mümkün olduğu bir önceki çalışmada deneyimlenmiş ve emin olmak adına tekrar edilmiştir. Ön ve arka olmak üzere belirli alanlar rezerve maddesi ile kapatılmış sonrasında fiziksel müdahaleyle kırılmış ve tek renk boyama yapılmıştır. Boyama işlemi için 200 mL sıcak su içerisine 20 g Dylon marka kumaş boyası ve 25 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 26 °C 'de boyama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kurumaya bırakılan keçe yüzey üzerine atık kumaş parçası serilerek ütü yardımıyla rezerve maddesi uzaklaştırılmıştır (2.7. Deneme 6) Avantaj; arka yüzey pamuklu kumaş ön yüzey keçe olduğu için arka yüzey daha koyu bir renk almış ve keçeye oranla renk tutumu daha yüksek sonuç vermiştir. Rezerve maddesi iyi dengelenmiş ve tek renk boyamanın da başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Dezavantaj; yüzeyi tam kapatmadan bölgesel rezerve ile yapılan kırılma işlemi 1-2 renkten daha fazla kullanım için uygun bir yöntem olmadığı düşünülmekte ve deneyimlenmektedir.

2.8. Deneme 7

Tepme keçe tekniği kullanılarak 28x30 cm ölçülerinde keçe yüzey oluşturulmuştur. Rezerve maddesi için; 20 g balmumu 90 g parafin kullanılmıştır. Boyama işlemi için 250 mL sıcak su içerisine 30 g Dystar (Isolan) marka asit toz boya ve 5 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 21 °C 'de boyama yapılmıştır. Boyanan 63 keçe yüzey kuruduktan sonra tekrar rezerve maddesi kullanılarak komple kapatılmıştır. Fiziksel müdahale yardımı ile kırılmış ve kırık etkilerin daha belirgin olması için 20 g daha asit boya eklenerek renk koyulaştırılmış ve ayrı bir yerde çözündürüp soğutulularak boya banyosuna eklenerek tekrar boyanmıştır. Kurumaya bırakılan keçe yüzey üzerine atık kumaş parçası serilerek buharlı ütü yardımıyla rezerve maddesi uzaklaştırılmıştır (2.8. Deneme 7). Avantaj; balmumu parafin oranı başarılı sonuç vermiştir. Dezavantaj; asit boyar maddeleri yünün düzgün ve eşit bir şekilde boyanmasını sağlayan canlı ve parlak renkleri olan boyar maddelerdir. Çalışmaların genelinde asidik bazik dengeyi iyi ayarlamak gerekmektedir (pH ölçerler tercih edilebilir). Asit boya kullanılarak boyanmış keçeye ütünün buharı uygulandığında boyanın aktığı ve uçtuğu gözlemlenmiştir.

2.9. Deneme 8

Tepme keçe tekniği kullanılarak 28x28 cm ölçülerinde daire formunda 0,5 mm kalınlığında keçe yüzey oluşturulmuştur. Keçe yüzeyin ön ve arka tarafına farklı desenler çizilerek rezerve edilmiştir (2.9. Deneme

8). Rezerve maddesi için; 12 g balmumu 80 g parafin kullanılmıştır. Boyama işlemi için 250 mL sıcak su içerisine 40 g dylon marka toz kumaş boyası ve 18 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiş 30 °C 'de boyama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kırık etkilerin daha belirgin olması için 200 mL sıcak su içerisine zemine göre daha koyu bir renkte olan 40 g asit boya ve 10 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 26 °C 'de tekrar boyama yapılmıştır (Toz kumaş boyasıyla asit boya olmak üzere 2 çeşit boya kullanılmıştır) Avantaj; tepme keçe kalınlığıyla orantılı olarak 2 yüzeyde farklı desenlerin uygulanmasına imkân sağlamıştır. Keçe ne kadar kalın olursa geçirgenlik o kadar azalmakta ve desenler daha net bir görünüm sergilemektedir. Dezavantaj; keçe kalınlığından dolayı rezerve maddesi kullanımında artış olmuştur. Ayrıca rezerve maddesi yüzeyden sökülürken daha fazla zaman gerektirmiştir. 2 farklı çeşitte boya ile çalışmak ise uygulamada kirlilik ve kargaşa meydana getirmiştir.

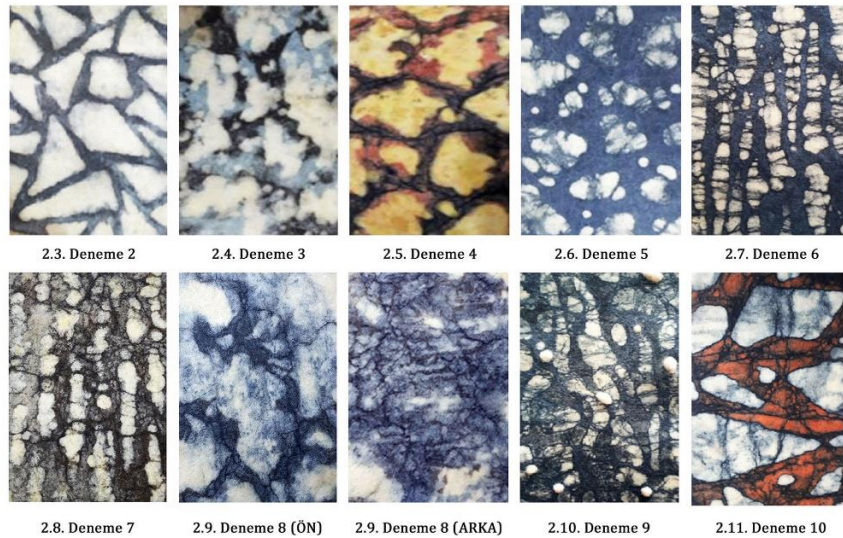
2.10. Deneme 9

Tepme keçe tekniği kullanılarak 18x25 cm ölçülerinde dikdörtgen formda keçe yüzey elde edilmiştir. Rezerve maddesi için; 15 g balmumu 50 g parafin kullanılmıştır. Boyama işlemi için 50 g Dylon marka kumaş boyası içerisine 250 mL sıcak su ve 15 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiştir. Yüzey Rezerve maddesi ile tamamen kaplanmadan bölgesel olarak rezerve edilmiş ve 32 °C 'de boyama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kırık etkilerin daha belirgin olması için daha koyu renkte bir boya seçilmiş ve aynı oranlarda bir boya banyosu daha hazırlanmış 2 kez boyama işlemi uygulanıp kurumaya bırakılmıştır. Kuruyan keçe yüzey üzerine kâğıt havlu serilerek ütü yardımıyla rezerve maddesi uzaklaştırılmıştır (2.10. Deneme 9). Avantaj; daha az rezerve maddesi kullanımı olmuş ayrıca boya dengesi ve kırık etkiler olumlu sonuç vermiştir. Dezavantaj; 1-2 renkten daha fazla kullanım için uygun bir yöntem değildir. Uygun olmamasının nedeni renklerin birbirine karışıp kirlenmesidir.

2.11. Deneme 10

Tepme keçe tekniği kullanılarak 15x25 cm ölçülerinde dikdörtgen formda keçe yüzey elde edilmiştir. Rezerve maddesi için; 19 g balmumu 125 g parafin kullanılmıştır. Boyama işlemi için 50 g Dylon marka kumaş boyası içerisine 250 mL sıcak su ve 30 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 35 °C boyama yapılmıştır. Kırık etkilerin daha belirgin olması için siyah renkte 20 g Dystar (Isolan) marka asit toz boya ve 3 g tuz 150 mL sıcak suyun içine eklenerek boya çözünür hale getirilmiş 30 °C 'de boyama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kuruyan keçe yüzey üzerine atık kumaş parçası serilerek ütü yardımıyla rezerve maddesi uzaklaştırılmıştır (2.11. Deneme 10). Avantaj; asit boya ve kumaş boyasının bir arada kullanılması başarılı sonuç vermiştir. Dezavantaj; toz kumaş boyasının üzerine bir kat daha uygulanan asit boya yayılma yapmış ve kırık etkiler flu (bulanık, belirsiz) bir görünüm almıştır.

Toplamda 10 adet batık-keçe yüzey denemesi yapılmıştır (Görsel 2). Rezerve maddesinin kırılıp yüzeyde çatlak etkiler oluşturmama nedenleri arasında; parafin balmumu kalite farkından dolayı oranı dengeleyememe, boyama kalitesini tutturamama, iklimsel koşullar sebebiyle nemli kalma, rezerve maddesini yüzeyden uzaklaştırırken bozma gibi faktörler yer almaktadır.

Görsel 2. Deneme 2-3-4-5-6-7-8-9-10 sonuçları, Tepme keçe tekniği, Nuno keçe tekniği, Rezerve batık tekniği, © Gizem Mendi, 2022.

3. Tasarım Uygulama Aşamaları

Yapılan deneysel çalışmalar ışığında keçe yüzeyi giyilebilir sanat formuna dönüştürmek hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda bir tema belirlenmiş ve kapsül bir koleksiyon oluşturulmuştur. Tema ise 'refractive' olarak belirlenmiş ve oluşturulan kapsül koleksiyonda 6 ayrı parçaya yer verilmiştir. Koleksiyonun genelini basic ve geometrik formda parçalar oluşturmuştur. Parçalarda keçe yüzeye dikiş müdahalesi minimum düzeye indirgenmiştir. Oluşturulan keçe yüzeylere ise 3 boyutlu formlar eklenerek hareketlilik kazandırılmıştır.

3.1. Tasarım 1

Uygulanacak model doğrultusunda kalıp çıkartılmış ve patiska üzerinde prova yapılmıştır. Provanın ardından nuno keçenin tasarım için daha uygun olacağına karar verilmiş ve kalıp doğrultunda %100 pamuklu seyrek dokulu bir kumaş olan tülbent 73 kumaşı tercih edilmiştir. Kumaş üzerine ıslak bir teknik olan nuno keçe tekniği uygulanarak yüzey keçeleştirilmiştir. Rezerve maddesi için; 113 g balmumu 300 g parafin kullanılmıştır. Boyama işlemi için ise 5,8 g Dylon marka toz kumaş boyası içerisine 500 mL sıcak su ve 30 g kaya tuzu eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 38,2 °C sıcaklıkta boyama yapılmıştır. Boyama işleminden sonra 2-3 gün boyunca kurumaya bırakılmıştır. Tamamen kuruduktan sonra keçe yüzey üzerine atık kumaş parçası serilerek buharsız ütü ile rezerve maddesi yüzeyden tamamen uzaklaştırılmıştır (Görsel 3).

Görsel 3.Tasarım 1, Nuno keçe üzerine Batik tekniği uygulaması (kapatma, kırma-boyama, rezerve maddesini uzaklaştırma), © Gizem Mendi, 2022.

3.2. Tasarım 2

Uygulamada baz kalıp kullanılmıştır. %100 pamuklu seyrek dokulu bir kumaş olan tülbent kumaşı tercih edilmiştir. Kumaş üzerine ıslak bir teknik olan nuno keçe tekniği uygulanarak yüzey keçeleştirilmiştir. Rezerve maddesi için; 113 g balmumu 300 g parafin kullanılmıştır. Boyama işlemi için ise 8 g Dystar Isolan marka yün boyası içerisine 500 mL sıcak su ve 1.5 g kaya tuzu eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 52,3 °C sıcaklıkta 5-5,5 pH değerinde boyama yapılmıştır. Boyama işleminden sonra 2-3 gün boyunca kurumaya bırakılmıştır. Tamamen kurduğundan emin olduktan sonra üzerine atık kumaş parçası serilerek buharsız ütü ile rezerve maddesi yüzeyden tamamen uzaklaştırılmıştır (Görsel 4).

Görsel 4.Tasarım 2, Nuno keçe üzerine Batik tekniği uygulaması (kapatma, kırma-boyama, rezerve maddesini uzaklaştırma), © Gizem Mendi, 2022.

3.3. Tasarım 3

Uygulanacak model doğrultusunda %100 merinos yünü kullanılarak 0,3 mm kalınlığında tepme keçe bir yüzey oluşturulmuştur. Rezerve maddesi için; 60 g balmumu 350 g parafin kullanılmıştır. Boyama işlemi için ise 12 g Dystar Isolan marka yün boyası içerisine 400 mL sıcak su ve 20 g tuz, 4 g sirke eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 5-5,5 pH değerinde 39,5 °C sıcaklıkta boyama yapılmıştır. Boyama işleminden sonra 2-3 gün boyunca kurumaya bırakılmıştır. Tamamen kurduğundan emin olduktan sonra yüzey üzerine atık parça kumaş serilerek buharsız ütü ile rezerve maddesi yüzeyden tamamen uzaklaştırılmıştır (Görsel 5).

Görsel 5.Tasarım 3, Tepme keçe üzerine Batik tekniği uygulaması (kapatma, kırma-boyama, rezerve maddesini uzaklaştırma), © Gizem Mendi, 2022.

3.4. Tasarım 4

Uygulanacak model doğrultusunda %100 pamuklu seyrek dokulu bir kumaş olan tül bent kumaşı tercih edilmiştir. Kumaş üzerine ıslak bir teknik olan nuno keçe tekniği uygulanarak yüzey keçeleştirilmiştir. Rezerve maddesi için; 56 g balmumu 253 g parafin kullanılmıştır. Boyama işlemi için ise 10 g Dystar Isolan marka yün boyası içerisine 350 mL sıcak su ve 3 g kaya tuzu eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 5 pH değerinde 50 °C sıcaklıkta boyama yapılmıştır. Boyama işleminden sonra 2-3 gün boyunca kurumaya bırakılmıştır. Tamamen kurduğundan emin olduktan sonra üzerine atık kumaş parçası serilerek buharsız ütü ile rezerve maddesi yüzeyden tamamen uzaklaştırılmıştır (Görsel 6).

Görsel 6.Tasarım 4, Nuno keçe üzerine Batik tekniği uygulaması (kapatma, kırma-boyama, rezerve maddesini uzaklaştırma), © Gizem Mendi, 2022.

3.5. Tasarım 5

Uygulanacak model doğrultusunda %100 merinos yünü kullanılarak 0,3 mm kalınlığında tepme keçe bir yüzey oluşturulmuştur. Rezerve maddesi için; 60 g balmumu 385 g parafin kullanılmıştır. Boyama işlemi için ise 5.8 g Dylon marka konsantre toz kumaş boyası içerisine 300 mL sıcak su ve 30 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 41,3 °C sıcaklıkta boyama yapılmıştır. Boyama işleminden sonra 2-3 gün boyunca kurumaya bırakılmıştır. Tamamen kurduğundan emin olduktan sonra yüzey üzerine atık parça kumaş serilerek buharsız ütü ile rezerve maddesi yüzeyden tamamen uzaklaştırılmıştır (Görsel 7).

Görsel 7.Tasarım 5, Tepme keçe üzerine Batik tekniği uygulaması (kapatma, kırma-boyama, rezerve maddesini uzaklaştırma), © Gizem Mendi, 2022.

3.6. Tasarım 6

Uygulanacak model doğrultusunda %100 merinos yünü kullanılarak 0,3 mm kalınlığında tepme keçe bir yüzey oluşturulmuştur. Rezerve maddesi için; 30 g balmumu 200 g parafin kullanılmıştır. Boyama işlemi için ise 30 g Dylon marka konsantre toz kumaş boyası içerisine 300 mL sıcak su ve 30 g tuz eklenerek boya çözünür hale getirilmiş ve 43,1 °C sıcaklıkta boyama yapılmıştır. Boyama işleminden sonra 2-3 gün boyunca kurumaya bırakılmıştır. Tamamen kurduğundan emin olduktan sonra yüzey üzerine atık parça kumaş serilerek buharsız ütü ile rezerve maddesi yüzeyden tamamen uzaklaştırılmıştır (Görsel 8).

Görsel 8.Tasarım 6, Tepme keçe üzerine Batik tekniği uygulaması (kapatma, kırma-boyama, rezerve maddesini uzaklaştırma), © Gizem Mendi, 2022.

3.7. Koleksiyon Çekimleri

Keçe ve batik uygulamaları tamamlanan tasarımlar, koleksiyon doğrultusunda kombinlenerek fotoğraf çekimleri yapılmıştır (Görsel 9-10-11-12).

Görsel 9-10.Tasarım 4- 6, Tepme keçe üzerine Batik tekniği uygulaması (kapatma, kırma-boyama, rezerve maddesini uzaklaştırma), © Gizem Mendi, 2022.

Görsel 11.Tasarım 2- 1, Tepme keçe üzerine Batik tekniği uygulaması (kapatma, kırma-boyama, rezerve maddesini uzaklaştırma), © Gizem Mendi, 2022.

Görsel 12. Tasarım 3- 5, Tepme keçe üzerine Batik tekniği uygulaması (kapatma, kırma-boyama, rezerve maddesini uzaklaştırma), © Gizem Mendi, 2022.

Sonuç

Bu makalede yüzyıllardır süregelen tekstil tekniklerinden balmumu batik ve keçe sanatının geleneksel uygulama teknikleri üretim süreçleri kısaca aktarılmıştır. Batik ve keçenin ele alınış biçimi detaylı bir bilgi aktarımından çok deneysel çalışmalara referans niteliğinde genel bir bilgilendirmeyi temsil etmektedir. Birbirinden farklı iki geleneksel teknik alışlagelmışin dışında mix media (karışık teknik) uygulanarak harmanlanmıştır. Teknik ve malzemelerin bir arada kullanılma fikri beraberinde yeni tekstil yüzey oluşumlarına olanak sağlamıştır. Yapılan deneysel çalışmalarda ise güncel değerler ile yorumlanarak el sanatlarının önemini vurgulayacak şekilde; yenilikçi ve gelecekçi sonuçları taşıması amaçlanmıştır.

Çalışmanın ilk aşamasında malzeme, malzeme kullanım oranları, sıcaklık değerleri vb. çeşitli değişikliklerin beraberinde getireceği sonuçlar gözlemlenmiştir. İkinci aşamasında ise, deneysel çalışmalar ışığında oluşturulan yüzeylerin giyilebilir sanat formuna dönüştürülmesinin deneysel çalışmaların katma değerini yükselteceği düşünülmüştür. Bu doğrultuda keçe ve batığın doğal görünümünü muhafaza edecek şekilde daha basit kesimlerden oluşan kapsül bir koleksiyon oluşturulmuştur. Oluşturulan koleksiyon başarılı ve başarısız sonuçlanan denemelerin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Giyilebilir sanat formuna dönüştürülen ürünlerin tekstil el sanatlarına farklı bir değer kazandırması hedeflenmiştir.

Tekstil el sanatlarına ait değerler tekstil alanındaki teknolojik atılımlar kadar yenilikçi işlev ve estetiklere ışık tutan en önemli referanslar arasındadır. Gelenek, güncel ve gelecek arasındaki araştırmaların sonuçlarını ise 20. ve 21. yüzyıllara ait çalışmalardan izlemek mümkündür. Keçe ve batik gibi iki farklı el sanatının birlikteliğini irdeleyen çalışmaların sonuçları tekstil alanındaki ileri teknolojiler kadar yeni anlam ve değerlere ya da yeni görselliklere ilham olma potansiyeli taşımaktadır.

Çalışmada günümüzün aksine sanat-zanaat kavramları ve yavaş tasarım manifestosu benimsenmekte el emeği ürünlerin değerine dikkat çekilmektedir. Her uygulamanın kendine has bir tarzı olması ve tekrar edilse de her seferinde başka sonuçlar vermesi yapılan işin özgünlüğünü koruyabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Yapılan literatür araştırmaları doğrultusunda iki geleneksel tekniğin daha önce bu uygulama metotlarıyla kullanıldığına dair bilgiye herhangi bir kaynaktan rastlanmamıştır. İlk kez bir arada kullanılıp mix media ile özdeşleştirilen bu tekniklerin estetiksel ve işlevsel sonuçlarının sanat-tasarım ve teknoloji alanlarındaki araştırmalara referans olarak, alanın sınırlarının gelişimine katkı sağlayabileceği ön görülmektedir. Geçmişten günümüze kadar uzanan kültürel değer kaynağı olarak görülen tekstil teknikleri, günümüz sanatçılarına ışık tutmaya ve yenilikçi uygulamaların geliştirilmesinde büyük rol oynamaya ve sanat-zanaat kavramlarının en güzel örneklerini ortaya koymaya devam edecektir.

Teşekkür

Bu çalışmada kullanılmak üzere boyarmadde numune teminini sağlayan, boyama proses ve reçete önerilerinde bulunan DyStar Kimya Sanayi ve Ticaret Limited Şirketinden Eray Yılmaz' a ve Gagva-Dylon Türkiye Distribitörlüğü'ne değerli desteklerinden ötürü teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Acar, S. (2010). *Yünlü giysi tasarımında bölgesel keçeleştirme yöntem ve uygulamaları* (Tez No. 293258), [Sanatta yeterlilik tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Akça, C., Bahtiyar, İ. ve Duran, K. (2008). Yün lifinin yeni kullanım olanakları. *Textile and Apparel*, 18 (1), s. 4-8.
- Akpınarlı, H.F., Onuk, T. ve Ortaç, H.S. (2003). *Kırım Tatar Türklerindeki el dokumalarının Türk kültüründeki yeri ve önemi*. Halk Kültürlerinin Uluslararası İlişkilere Katkısı Sempozyumu, Motif vakfı yayınları-4, İstanbul, s. 78 .
- Arabalı Koşar, S.T. (2016). *Lif sanatında hacmin etkilerine farklı yaklaşımlar* (Tez No.446904). [Sanatta yeterlilik tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Arabalı Koşar, S.T. (2019). Lif sanatında hacmin etkisine farklı bir yaklaşım: Keçenin sanat objesine dönüşümü. *İdil Dergisi*, 8(53), 87-88, DOI: 10.7816/idil-08-53-09.
- Arıoğlu, İ.E. ve Aydoğdu Atasoy, Ö. (2015). Somut olmayan kültürel miras kapsamında geleneksel el sanatları ve kültür turizm bakanlığı. *Turkish Studies*, 10(16), 109-126.
- Aydoğan, M. ve Oyman, N.R. (2019). *Batik tekniğinin farklı tekstil yüzey düzenleme yöntemleriyle kullanımı ve uygulamaları* (Tez No. 568151). [Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Begic, H. N. (2014). *Gelenekteki değişim ve keçecilik sanatı* (Tez No. 380104). [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.
- Çeliker, D. (2011). Geçmişten günümüze Türklerde keçecilik ve keçe yapımında yeni teknikler. *Art-e Sanat Dergisi*, 4(8), s.7. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sduarte/issue/20727/221473>
- Ekitap. (t.y.). Tepme keçe üretimi. <https://ekitap.ktb.gov.tr/yazdir?C5104F86AB5A877F0D45BB42F31635B1> (Erişim tarihi: 14.03.2022)
- Ercivan, G. B. (2017). Rezerve boyalı tekstillerin gelenekten modern tekstil tasarımları ve uygulamalarına dönüşüm süreci. *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, (17), 87-101.
- Gürcüm, B. H. & Öztürk, Ö. (2020). Tekstil ve moda tasarımında gelenekselin yaşatılması. *Folklor Akademi Dergisi*, 3(4), 244 – 251.
- Steelyana, E. (2012). Batik, A Beautiful Cultural Heritage That Preserve Culture And Support Economic Development In Indonesia. *BINUS Journal*, 3(1), s. 116.
- White, C. (2007). *Uniquely felt*. Storey Publishing (s. 207-210).